

Nr 526.

Av herr Hage, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 246, angående upphävande av förbud mot skatteköp i vissa fall.

Genom kungörelse den 17 oktober 1919 (nr 660) förordnades på grund av beslut av 1919 års urtima riksdag bl. a., att, i avbidan på utredning och förslag rörande revision av gällande bestämmelser om skatteköp, tills vidare och intill dess annorlunda kunde varda beslutat, skatteköp i andra fall icke skulle äga rum, utom vad anginge de halländska kyrkornas hemman, Danviks hospitals hemman och Visingsö skolegodshemman.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 246 till innevarande års riksdag föreslås nu, att nämnda beslut skall upphävas samt nämnda skatteköpsrätt åter träda i kraft.

Undertecknad, som en gång var med om att i riksdagen medverka därtill, att det nu gällande skatteköpsförbundet genomfördes, kan icke tillägna sig den uppfattningen, att detsamma nu bör *undantagslöst* upphävas och under sådana former, att innehavaren av skatteköpsrätten erhåller en gåva av staten därigenom, att han får köpa fastigheten för en spottstyver i förhållande till den summa, till vilken fastigheten är taxerad. Ty detta måste ovillkorligen — trots vad som i propositionen anföres i motsatt riktning — bli följderna av ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Så framkommer t. ex. av bilagan, 3, sid. 31 i propositionen, att 6 hemman och 122 lägenheter, som innehavas av *bolag*, skulle komma att försäljas för en summa av 674:66 kronor, under det att taxeringsvärdet för nämnda fastigheter upptagits till 145,000 kronor. Å sid. 19 i propositionen meddelas vidare, att skatteköpeskillingen för samtliga där omnämnda fastigheter skulle belöpa sig till 8,317:76 kronor, under det att taxeringsvärdet uppgår till 1,800,000 kronor.

Detta utvisar den *ekonomiska* innebörden för kronan av ett bifall till propositionen.

Det var bl. a. med hänsyn till dylika ekonomiska konsekvenser för kronan, som 1919 års urtima riksdag fattade beslut om upphävande under någon tid av skatteköpsrätten, under vilken tid en utredning av hela frågan skulle ske.

Nämnda utredning, som skett på ett synnerligen ensidigt sätt och under sådana former, att endast byråkatiens representanter — men inga folkrepresentanter — fått deltaga i utredningsarbetet, har visserligen givit till resultat, att det befunnits, att bolag ingå med en mindre andel, än vad man från början

trott, bland de innehavare av fastigheter, vilka skulle få rätt att skatteköpa. Men likväl har i propositionen upptagits även ett flertal fastigheter, som innehavas av bolag.

Nu må man kunna i detta sammanhang påpeka, att avsikten med 1919 års beslut givetvis var den, att man skulle kunna förhindra, att skatteköpsrätt skulle kunna utövas av andra än bönder och personer i liknande social ställning. Främst skulle man givetvis söka förhindra, att bolag och liknande företag finge utöva skatteköpsrätten.

Denna ståndpunkt intogs icke av riksdagen på grund av något slags "bolagshat" eller av liknande motiv, utan helt enkelt därför, att hela tillkomsten av skatteköpsrätten vilar därpå, att man utgått från, att kronan skulle medverka till landets uppodling genom att giva den fördel, som det billiga skatteköpspriset medförde, men endast till verkliga bönder och jordbrukare; så t. ex. uttalades i en förordning av år 1808, att den bonde, som beflitar sig att väl hävda det kronohemman, varå han blivit till åbo antagen, han skall för sig och sina barn och efterkommande njuta den säkerhet, att han och de allt framgent vid hemmanet varda bibehållna och orubbade etc.

Där återigen åborätten givits till bolag och liknande institutioner, där har grundidén med hela institutionens tillkomst på ett oriktigt sätt frånträtts, (vilket icke minst betonas i kammarkollegii advokatfiskalsämbetes yttrande den 31 maj 1918; se sid. 8 i Kungl. Maj:ts proposition nr 11 vid 1919 års urtima riksdag), och där bör ej heller det medgivnas, att skatteköpsrätten får utövas, varken i de fall, då tillvaron av norrlandslagstiftningen eller förbudslagstiftningen i övrigt för bolag att förvärva fastighet kan vara ett hinder för rättens utövande eller i andra fall.

Från dessa utgångspunkter förefaller det, som om det ej skulle finnas någon anledning att upphäva skatteköpsförbudet med avseende på fastigheter, som innehavas av bolag och liknande företag eller av personer, som ej tillhöra den kategori av jordbrukare m. fl., som här förut omnämnts. Då riksdagen beslutat om ett sådant förbuds tillkomst och detta med statsmakternas medgivande existerat i omkring 11 år, torde väl härur kunna dragas den slutsatsen, att sistnämnda innehavare ej ha en ovillkorlig rätt att nu få skatteköpa sina innehav. I övrigt må det väl kunna bli en möjlighet för Kungl. Maj:t att ingå till riksdagen med begäran att medgivande lämnas regeringen att få sälja nämnda fastigheter till innehavarna, där så anses lämpligt och där priset genom överenskommelse kan ställas i någotlunda överensstämmelse med taxeringsvärdet.

Med avseende på övriga slag av innehavare av skatteköpsfastigheter, som i propositionen omnämnas, må man visserligen kunna beklaga, att skatteköpskillingen kommer att i så hög grad skilja sig från taxeringsvärdet — och detta beklagande kan man särskilt grunda därpå, att skatteköpen i forna tider skedde "efter värdering" (enligt ett kungl. brev år 1754 borde kronan för lägenheterna få "fulla värdet".)

Det är också att märka att kammarkollegium år 1919 t. o. m. ifrågasatte

”huruvida rätten att skatteköpa kronoegendom fortfarande över huvud borde bibehållas eller, om så funnes böra ske, huruvida de mer eller mindre ålderdomliga stadgandena om skatteköp icke borde överses och *jämkas till bättre överensstämmelse med förhandenvarande ekonomiska och samhälleliga förhållanden*. Dessa stadganden kunde nämligen — särskilt beträffande under bruk skatteköpta, till kronan återvunna åbohemman — lätt försätta kronan i situationen att utan rimligt vederlag bliva avhänd sin fasta egendom under omständigheter, *nüppeligen stode i god överensstämmelse med modern rättsuppfattning*. Kollegium uttalade alltså som sin mening, att en revision av gällande bestämmelser om skatteköp vore önskelig.”

Emellertid torde man kanske likväl med avseende på nämnda skatteköp kunna göra gällande, att de, då det gäller rena bondehemman, som brukas av verkliga jordbrukare, utgöra en fortsättning av den skatteköpsverksamhet, som fortgått sedan långa tider tillbaka och som resulterat i våra nuvarande självägande jordbrukare. Man torde alltså — med hänsyn härtill och med beaktande därav, att 1919 års urtima riksdag uttalade sig för, att åboar, *vilka själva brukade sin jord, eller med dem likställda* borde bibehållas vid lämpligt anordnad lösningsrätt till inägojorden — knappast kunna motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag i nämnda hänseende, även om rättskänslan måste något reagera mot de låga försäljningspriserna.

Under hänvisning till denna motivering hemställes alltså,

att riksdagen, vid ett eventuellt beslut om upphävande av det genom kungörelsen den 17 oktober 1919 (nr 660) utfärdade, tills vidare gällande förbudet mot skatteköp i vissa fall, måtte undantaga sådana hemman och lägenheter — främst de, som innehavas av bolag eller andra icke individuella rättssubjekt — där givandet av rätten att skatteköpa måste anses icke stå i överensstämmelse med den ursprungliga grundtan-
ken i åborätts- och skatteköpsinstitutet.

Stockholm den 1 april 1930.

Ernst Hage.